DISPUTATIO INAUGURALIS

DE

FEBRI TERTIANA.

QUAM

Deo, Opt. Max. Archiatro auxiliante,

Iussu & Decreto Magnifici, Nobilissimi, Amplissimiq;

COLLEGII MEDICI IN INCLYTA Argentoratensium ACADEMIA

Pro

Summis in Arte MEDICA Honoribus & Privilegiis Doctoralibus impetrandis,

Publice & Solenniter examinandam proponit

DANIEL ESPICH, ARGENTORATENSIS.

Ad Diem 22. Iunij, Horis à septima matutinis.

ARGENTORATI

Typis JOHANNIS-PHILIPPI MÜLBI, Academiæ Typographi, 1648.

LIBERALISSIMI STIPEND

SCHENCKBECHERIANI

Præfectis & Executoribus fidelissimis,

VIRIS

AMPLITUDINE, PRUDENTIA, REVEREN-da dignitate, Consilio, Experientia, variarumque rerum usu Eminentißimis, Excellentißimis, Clarißimis.

Dn. ISRAELI DIEFFENBECHERO, Inclytæ hujus R XV. Viro, Collegii Schenckbecheriani Ephoro.

Dn. JOHANNI SCHMIDT, SS. Theologiæ Doct. ac Prof. Conventus Ecclesiastici Præsidi, ac Capituli Thomani Præposito.

Dn. JOH. FRIDERICO à Gottesheim/ Quæsturæ ad D. Nicolai & Matthæi in Undis curatori.

} Dicti Collegi Directoribus

Dn. JOH. RUDOLPHO SALTZMANNO Seniori, Med. D & Professor: Facultatis Medicæ h. t. & Capituli Thomani ... cano ac Reip. Archiatro, Propatri suo honoratissimo.

Dn. MELCHIORI GREINERO, U. J. Doctori & Prac consultissimo.

Dn. NICOLAO JUNDT, JCto & inclytæ hujus Reipub. S dico atque Archigrammateo.

Dn. JOH. CASPARO BERNEGGERO, Reip. Patriæ Secreta

Dn. JOHANNI JOACHIMO Frantz/ Collegii XV viro Reipub. à Secretis & nominati Collegii Quæstori.

Dnn. Patronis, Fautoribus, Promotoribus atque Preceptoribus suis in æternum venerandis & suspiciendis,

Hanc Disputationem Inauguralem, in debitæ Gratitudinis t monium ac sui suorumque studiorum ulteriorem commen tionem

Submisse

Dicat, Consecrat & Offert

Daniel Espich, Argentine

DISPUTATIO
DE FEBRI TERTIANA.

THESIS I.

IN Febri Tertiana *primum* notandum est Nomen; 2. Definitio; 3. Differentiæ; 4. Sedes affecta; 5. Causæ; 6. Signa; & 7. Curatio.

II. *Nomen igitur quod spectat*; Dicitur Febris à itate, quod instar beluæ furiosissimæ, violenta ferocitate omnes iones corporis, tàm animales, quam vitales & naturales, diris lorum cruciatibus quoquo modo lædere & affligere possit: Vel ervore, quod idem Veteribus (*Scaligero attestante*) à februo, quod rgo significat, deducitur, eò quod qui febricitant, purgentur asi. Græcis dicitur πυρετὸς, πύρεξις ἢ πυρεξία, ἀπὸ τοῦ πυρὸς, quod ris instar corpus excruciet, *teste Gal.l.de diff.feb.c.3.* & ab Hippoc. plici voce πῦρ vocatur. Tertiana autem dicitur, quia tertio die oxysmum suum repetit.

III. Definitur autem Febris in genere, quod sit intemps calida p.n. in corde accensa *primum*, dein in universum cors effusa per venas & arterias, omnes actiones lædens ac interpels. Natura enim & essentia febris posita est in calore p.n. cujus constituendam febrim, hæ 4. requiruntur conditiones: *Primo* it universalis; *Deinde* ut sit in corde accensus; *Tertio* ut constans & aliquandiu permanens; *Quarto* ut lædat actiones.

IV. In specie autem Tertiana febris, πυρετὸς τριταῖος, Græ. à circuituum ordine nomen accepit, quod nimirum alternis bus vel exacerbetur vel recurrat, *ut modo dictum*: Et est Febris puda, tertio quoque die circuitus repetens ex putrefacta bile orta.

V. Differentiæ Tertianæ febris sunt variæ.

1. *Prima desumitur à modo generationis*; Unde alia est primigenia primaria, quæ ex se ipsa, non ex alia præcedente febre originem hit; Alia vero morbum alium insequitur, quæ aliarum febrium continuarum vel intermittentium soboles est, & à parte aliqua

 inflam-

inflammata oritur, unde symptomatica nominatur, præcipue i bilis efferbuerit ac inde Erysipelatodes nuncupatur.

2. *Secunda petitur à modo invasionis*; Hinc alia continuo af git, & Tertiana continua nominatur; quæ duum est generum; *P ma* continuo durat, à principio usque ad finem, sine ulla remiss ne, vel exacerbatione, & καῦσος proprie appellatur: *Altera* co nuo quidem durat, certis tamen intervallis, & periodis exacerbat nes habet: alia vero alternis tantum diebus invadit, & sub nom Tertianæ intermittentis venit, quod unum diem plane vacuum linquat, altero vero rursus invadat, & eodem desinat.

3. *Ratione formæ*, alia Tertiana est levis & remissâ, quæ non m gnopere lædit, alia vero gravis & intensâ, quæ vehemẽter excruc

4. *Ratione Temporis & durationis*, alia est brevis, quæ septi circuitu terminatur, *teste Hippocr.4. Aph.59.* alia diuturna, quæ p res paroxysmos habet, & chronica nominatur; *cujus exemplum B duinus Ronsejus epist.13. memorat, in matrona aliqua, quæ per triginta nos febri Tertiana fuit defatigata.*

5. *Ratione Causæ efficientis*, alia est exquisita, quæ ex sangu bilioso, vel bile excrementitia ortum ducit, alia notha, & illegitin quæ non ex bile sincera, sed pituitæ permista, vel ex bile sangu aut melancholia invicem mixtis, oritur.

6. *A Quantitate causæ*, alia vocatur simplex, quæ ex unius lius humbris putredine orta, alia composita, eaque vel duplex, triplex, quæ ex uno quidem humore bilioso, sed duobus tribusve locis putrefacto proseminata est. Alia denique confusa, quæ ex h moribus diversis, inter se confusis, emergit.

7. *Ratione Moris & qualitatis*, alia est mitis, & benigna, quæ sanguine bilioso, vel bile flava, aut pallida putrefacta genita, alia rox & vehemens, quæ ex vitellina, porracea, & æruginosa procr tur, alia maligna, cujus causa vulgaris putredinis gradum tra scendit.

8. *Ratione Temporis anni*, alia est æstiva Tertiana, alia au mnalis, *teste Hippocr.3. aph.21. & 22.* alia vernalis, aut hyemalis.

9. *Ratione Ætatum*; alia est infantum, alia juvenum, *teste G comment.29. aph. sect.3.* alia consistentis ætatis, *teste eodem Gal.*

10. *Ratione Eventus* alia est salutaris, alia lethalis.

11. *Ratione Periodi quam observat*, alia est ordinata, alia inor nata, quæ nullum certum ordinem observat, sed modo citius, m do tardius redit.

12. *Rat*

12. *Ratione Loci putredinis*, alia intra vasa putrescit, alia extra vasa.

13. *Ratione adjunctorum*, alia est solitaria tantùm, & simplex, alia composita cum continuis, vel intermittentibus: Et quidem tertiana intermittens cum quotidiana continua implicatur, quæ febris Græcis ἡμιτριταῖος, *Semitertiana* vulgo nominatur, vel componitur ex quotidiana intermittente, & tertiana continua.

14. *Ratione Motus*, alia celeriter movetur, quæ sua tempora celeriter transit, alia tardè.

VI. Sedes *seu pars affecta* in Tertiana febri, est totum corpus, quia totius corporis actiones læduntur. Nam qua corporis parte sudor, ibi morbus, *teste Hippocr.* 4. *aph*.38. *& ibidem aph*.39. qua parte corporis inest calor aut frigus, ibi morbus: *Affirmante Gal. l.* 1. *de loc. affect. cap*. 1. ubi signa partem affectam demonstrantia proponit, quorum sunt. 5. *Actio læsa, Excreta, Situs partis affectæ, Doloris proprietas & propria accidentia*.

Principaliter tamen & πρώτως læditur cor, tanquam proprium subjectum. Nulla enim febris est, nisi calor in corde accendatur hinc per arterias, & venas toti corpori communicatur.

VII. Focus autem & sedes materiæ antecedentis hujus febris, est partim intra venas, partim extra. Intra venas, *potissimum autem majores*, hæret materia Tertianæ continuæ: Extra vero venas istas maxime reperitur Tertianæ intermittentis focus, in prima potissimum regione corporis, quæ rigatur ramis venæ portæ, circum præcordia, ventriculum, diaphragma, jecoris cava, lienem, pancreas, omentum aut mesenterium. Hæ siquidem partes *teste Fernel. l.*4. *pathol. c.*10. sunt quasi publica corporis sentina, in quam omnis confluit cumulaturque humorum colluvies.

VIII. Causæ Tertianæ duplices sunt, vel internæ, vel externæ. Internæ rursum sunt vel remotæ, & mediatæ, *seu antecedentes*, vel proximæ, *seu immediatæ* ac continentes.

IX. Externæ causæ sunt, quæcunque ad humoris biliosi generationem ab extra conspirant, suntque geminæ, vel necessario, vel non necessario nos alterantes.

X. Quæ necessario id præstant, sunt illæ sex res non naturales: *Aër scil. Cibus & potus, Motus & quies Somnus & vigiliæ, Excreta & retenta, ac Animi pathemata*: quæ res omnes ex illegitimo usu, Tertianæ causæ fieri possunt: Aëris *nimirum* fervida ac sicca constitu-

 tio,

tio, qualis in æstate, & regionibus calidis esse solet: Alimenta ca-da & sicca, qualia sunt, quæ admodum salita & aromatizata, *it.* putredini obnoxia, ut & inediæ, victus valde tenuis, parcus & [..]rus, *teste Fernel. l.4. pathol. c.13.* Usus vini generosioris, ac merac[io]ris: Motus nimius ac immoderatus: Quies nimia, vita otiosa, sede[n]taria, ac sellularia: Vigiliæ immoderatæ: Suppressa bilis vacuat[io] spontanea, aut intermissa, quæ medicamentis fieri consueverat p[er] loca consueta: Curæ graves, attentæ cogitationes, ira & excand[e]scentia; *De quibus in compendiis & Institutionibus medicis copiosissimè ag[i]tur, quæ consulendæ sunt.*

XI. Non necessario nos alterantes causæ etiam Tertiana[m] producunt, ac quaternario numero veniunt, eæ *scil.* quæ assumun[tur], quæ geruntur, quæ retinentur & excernuntur, *denique* quæ fo[ri]ris adhibentur, aut incidunt: *v.g. usus Balneorum calidorum, vel etia[m] nimiopere refrigerantium: Item Medicamenta calida & acria, rerumq; ar[o]maticarum nimius usus; Emplastra, Vnguenta, Fomenta & cataplasmata obstruentia &c.*

XII. Causa Remota interna & antecedens Tertianæ febri[s] est humor biliosus in corpore redundans. Ad quem humorem susc[i]piendũ corpus disponunt, Transpiratio prohibita, ob obstruction[em] pororum, cutis densitatem, Ætas juvenilis, Habitus corporis graci[lis]: Potissimum autem vim habet in disponendo corpore ad Ter[tianam], tum totius corporis, tum maxime jecoris calida & sicca constitutio, ejusque vasorum obstructio, cum imbecillitate ventri[culi]. Nam si concoctio in illo non recte administratur, maximus fit proventus humorum vitiosorum, quoniam errata primæ concoctionis non corriguntur in secunda, neque in tertia: Et caliditas illa intensa jecoris sui generis & sibi similem procreat humorem, qui *deinde* morborum calidorum est causa efficiens, maxime si ei conjungatur vasorum illius obstructio, tunc ἀνάδοσις illa recte perfici non potest: Humores ergo subsistunt, ac putredinem acquirunt, & calorem p. n. cordi communicant; Vel parti alicui vitiosa dispositio, pravos humores generans communicatur, talis enim vitiosa dispositio, seu μίασμα tale instar fermenti sese habet, unde subinde plures vitiosi humores generantur, boniq; corrumpuntur.

Chymici causam referunt in materiam nitrosulphuream, quæ causa si recte intelligatur, concedi potest.

XIII. Causa proxima ac continens Tertianæ febris, qua

XIII. Cau-

pofita ponitur, & qua ablata aufertur, eſt vapor putridus, ab humore bilioſo putreſcente, partim per venas & arterias, partim per vias abditas atque occultas ad cor delatus. Putreſcit autem humor bilioſus vel intra vaſa, in venis arteriiſq; majoribus, quæ intra alas & inguina excurrunt, unde febris Tertiana continua oritur: vel extra vaſa iſta, in prima corporis regione, aut in habitu corporis, unde Tertiana intermittens accenditur.

XIV. Cauſa continuitatis, hæret in venis majoribus, cordique vicinis, in quibus materia putreſcit, unde continuo, ac indeſinenter vapores iſti putridi cordi communicantur, hinc à principio uſque ad finem continuo durat. Cauſa vero remiſſionis continetur in vaſis cordis remotioribus, & in propria ἰδιοσυγκρασίᾳ humorum, unde quidem continuo durat, certis tamen intervallis exacerbatur, & remittitur febris. Cauſa autem intermiſſionis videtur illa eſſe, quod certis ſolum intervallis, ac periodis vapor putridus cordi communicetur, quo vapore diſcuſſo, febris plane ceſſat, donec nova materia rurſum cordi communicetur, indeque febris accenditur. Cauſa vero Reditus tertio quoque die, ex natura ac peculiari ἰδιοσυγκρασίᾳ humoris bilioſi dependet, qui humor alternis diebus moveri conſuevit.

XV. Signa ſunt vel diagnoſtica, vel prognoſtica.

Signa Diagnoſtica ſunt, quæ præſentem ſtatum oſtendunt, ſuntque vel παθογνωμονικὰ quæ morbum ejuſque naturam indicant, vel αἰτιολογικὰ, quæ cauſam morbi revelant, vel Diſtinctiva, quæ morbum ab aliis affectibus diſtinguunt.

XVI. Signa παθογνωμονικὰ petuntur *ſecundum Gal. l. 1. de loc. aff. c. 5.* à quatuor potiſſimum, 1. ab Excretis, 2. à Situ partis, 3. à proprietate doloris, denique 4. ex propriis accidentibus: Quibus quinta commode quoq; addi poteſt, *læſa ſc. actio; Quæ tamen actio læſa, potius partem affectam, non quis in ea ſit affectus exprimit.*

XVII. Sunt autem Actiones læſæ in Tertiana febri, triplices; *Animales, Vitales & Naturales.* Tertianariis enim quandoque Phantaſia & ratiocinatio depravatur, à vaporibus calidis, ac biloſis, unde deliria varia accidunt, Vigiliæ nimiæ urgent, ſomniant de rixis, digladiationibus, contentionibus, ſunt inquieti, doloribus capitis vexantur. Vitales autem functiones potiſſimum læduntur quoniam fons & origo actionum vitalium læditur: Reſpiratio eſt difficilis & magna, cui etiam inæqualitas ipſius reſpirationis, &

pulſus

tio, qualis in æstate, & regionibus calidis esse solet: Alimenta calida & sicca, qualia sunt, quæ admodum salita & aromatizata, *item* putredini obnoxia, ut & inediæ, victus valde tenuis, parcus & ra rus, *teste Fernel. l.4. pathol. c.13.* Usus vini generosioris, ac meracioris: Motus nimius ac immoderatus: Quies nimia, vita otiosa, sedentaria, ac sellularia: Vigiliæ immoderatæ: Suppressa bilis vacuatio spontanea, aut intermissa, quæ medicamentis fieri consueverat per loca consueta: Curæ graves, attentæ cogitationes, ira & excandescentia; *De quibus in compendiis & Institutionibus medicis copiosissimè agitur, quæ consulendæ sunt.*

XI. Non necessario nos alterantes causæ etiam Tertianam producunt, ac quaternario numero veniunt, eæ *scil.* quæ assumuntur, quæ geruntur, quæ retinentur & excernuntur, *denique* quæ foris adhibentur, aut incidunt: *v.g. usus Balneorum calidorum, vel etiam nimiopere refrigerantium: Item Medicamenta calida & acria, rerumq; aromaticarum nimius usus; Emplastra, Vnguenta, Fomenta & cataplasmata obstruentia &c.*

XII. Causa Remota interna & antecedens Tertianæ febris est humor biliosus in corpore redundans. Ad quem humorem suscipiendũ corpus disponunt, Transpiratio prohibita, ob obstructionem pororum, cutis densitatem, Ætas juvenilis, Habitus corporis gracilis: Potissimum autem vim habet in disponendo corpore ad Tertianam, tum totius corporis, tum maxime jecoris calida & sicca constitutio, ejusque vasorum obstructio, cum imbecillitate ventriculi. Nam si concoctio in illo non recte administratur, maximus fit proventus humorum vitiosorum, quoniam errata primæ concoctionis non corriguntur in secunda, neque in tertia: Et caliditas illa intensa jecoris sui generis & sibi similem procreat humorem, qui *deinde* morborum calidorum est causa efficiens, maxime si ei conjungatur vasorum illius obstructio, tunc ἀνάδοσις illa recte perfici non potest: Humores ergo subsistunt, ac putredinem acquirunt, & calorem p. n. cordi communicant; Vel parti alicui vitiosa dispositio, pravos humores generans communicatur, talis enim vitiosa dispositio, seu μίασμα tale instar fermenti sese habet, unde subinde plures vitiosi humores generantur, boniq; corrumpuntur.

Chymici causam referunt in materiam nitrosulphuream, quæ causa si recte intelligatur, concedi potest.

XIII. Causa proxima ac continens Tertianæ febris, quæ

XIII. Cau-

osita ponitur, & qua ablata aufertur, est vapor putridus, ab humore bilioso putrescente, partim per venas & arterias, partim per vias abditas atque occultas ad cor delatus. Putrescit autem humor biliosus vel intra vasa, in venis arteriisq; majoribus, quæ intra alas & inguina excurrunt, unde febris Tertiana continua oritur: vel extra vasa ista, in prima corporis regione, aut in habitu corporis, unde Tertiana intermittens accenditur.

XIV. Causa continuitatis, hæret in venis majoribus, cordique vicinis, in quibus materia putrescit, unde continuo, ac indesinenter vapores isti putridi cordi communicantur, hinc à principio usque ad finem continuo durat. Causa vero remissionis continetur in vasis cordis remotioribus, & in propria ἰδιοσυγκρασίᾳ humorum, unde quidem continuo durat, certis tamen intervallis exacerbatur, & remittitur febris. Causa autem intermissionis videtur illa esse, quod certis solum intervallis, ac periodis vapor putridus cordi communicetur, quo vapore discusso, febris plane cessat, donec nova materia rursum cordi communicetur, indeque febris accenditur. Causa vero Reditus tertio quoque die, ex natura ac peculiari ἰδιοσυγκρασίᾳ humoris biliosi dependet, qui humor alternis diebus moveri consuevit.

XV. Signa sunt vel diagnostica, vel prognostica.

Signa Diagnostica sunt, quæ præsentem statum ostendunt, suntque vel παθογνωμονικὰ quæ morbum ejusque naturam indicant, vel αἰτιολογικὰ, quæ causam morbi revelant, vel Distinctiva, quæ morbum ab aliis affectibus distinguunt.

XVI. Signa παθογνωμονικὰ petuntur *secundum Gal. l.1.de loc. aff.c.5.* à quatuor potissimum, 1. ab Excretis, 2. à Situ partis, 3. à proprietate doloris, denique 4. ex propriis accidentibus: Quibus quinta commode quoq; addi potest, *læsa sc. actio; Quæ tamen actio læsa, potius partem affectam, non quis in ea sit affectus exprimit.*

XVII. Sunt autem Actiones læsæ in Tertiana febri, triplices; *Animales, Vitales & Naturales.* Tertianariis enim quandoque Phantasia & ratiocinatio depravatur, à vaporibus calidis, ac bilosis, unde deliria varia accidunt, Vigiliæ nimiæ urgent, somniant de rixis, digladiationibus contentionibus, sunt inquieti, doloribus capitis vexantur. Vitales autem functiones potissimum læduntur quoniam fons & origo actionum vitalium læditur: Respiratio est difficilis & magna, cui etiam inæqualitas ipsius respirationis, &

pulsus

pulsus conjungitur; velox enim systole, diastole vero tardior est modo quoque pulsus est celer, modo tardus, & rursum modo fortis, modo languidus, ut plurimum vero pulsus magnus est, validus velox, & frequens. *Præterea* Naturales actiones non parum incommodi sentiunt: sitis enim aliquando adeo urget, ut vix sisti possit, quidam etiam singultu, vomitu, nausea & inappetentia cibi vexantur *&c.*

XVIII. Ab Excretis desumuntur signa in tertiana; Quia Urina est penitus cruda, vel obscure concocta, idque maxime initio, crassa item, rubra ac turbida existit, in qua nihil secernitur: interdum vero tenues apparent urinæ, biliosæ, ac flammeæ, sed rubræ, & turbidæ, propter obstructionem; biliosa quoque interdum per vomitum excernuntur.

XIX. Ex situ partis cognoscitur Tertiana, quia calor communicatur cordi, sive humor putrescat intra vasa sive extra; qui *deinde* toti corpori communicatur; Ac si ex putredine intra vasa orta sit Tertiana, continuo illa durat; Si vero extra vasa putruerit humor, certa intervalla habet.

XX. Dolor quoque aliquid indicat, in tertiana inflammatorius *sc.* calidissimam intemperiem monstrat, qui si sit acerrimus à bile oritur adusta.

XXI. Propria denique accidentia Tertianam manifestant: In ore enim amaritudo percipitur, adest siccitas, & scabrities linguæ; In intermittente v. sensus gravitatis in hypochondriis quandoque adest, pandiculatio, & oscitatio paroxysmos præcedit cum refrigeratione, rigore, & horrore.

XXII. Signa Causam tertianæ manifestantia, αἰτιολογικά dicta, cognoscuntur ex 4. fontibus. *Primo* ex rebus naturalibus *v.g. ex temperamento cholerico, ad caliditatem & siccitatem delabente, habitu corporis gracili, calida & sicca constitutione viscerum, potissimum autem jecoris, Iracundis actionibus, excrementis biliosis, ætate juvenili, & media fere constante.* *Secundo* ex rebus non naturalibus, tam necessario, quam non necessario nos alterantibus, *de quibus jam dictum*: Nam omnia illa, quæ ad productionem bilis conspirant, hujus morbi causæ & signa esse possunt. *Tertio* ex rebus p. n. v.g. ex symptomatibus, *rigore scil. horrore & refrigeratione alternis diebus invadente, dolore capitis vigiliis nimiis, vomitionibus biliosis &c.* *Denique quarto* ex Juvantibus &

lædentibus

ædentibus. *Iuvant humectantia & refrigerantia, contra vero nocent cale-*
'acientia & siccantia.

XXIII. Signa Distinctiva *tandem quod attinet*, quibus fe-
ɔris Tertiana à reliquis febribus dignoscitur, sunt hæc: *Primo* ut
ılurimum incipit Tertiana febris cum frigore, horrore aut etiam
igore, & quidem rigor est major quam aliarum febrium; *hinc* ces-
ante rigore, calor invadit acris, & molestus, qui manum tangen-
is ferit, estque hic calor fere signum pathognomonicum, quibus à
eliquis febribus distinguitur; Laborans enim ita exuritur, ut &
orpus nudet, & varie se jactet, & spirandi difficultate oppressus,
ıagnum, multumque spiritum ducat, sitique enectus frigidam ex-
etat. *Præterea* sitis, vigiliæ, dolores capitis, amaritudo oris, reli-
uaque symptomata sunt vehementiora in hac febri, Urina magis
ncta est, & quasi flammea apparet: Pulsus sunt majores, celeriores,
; vehementiores. Tandem Tertiana est frequentior aliis febribus.

XXIV. Differt vero continua Tertiana ab intermittente, his
otissimum notis. 1. ad manifestam & perfectam *ἀπυρεξίαν seu infe-*
icitationem, priusquam ex toto solvatur, non devenit, sed conti-
uo affligit; contra fit in intermittente. 2. Exacerbationem nul-
m frigus, horror vel rigor antecedit, neque remissionem sudor
quitur; contrarium accidit in intermittente: 3. Exacerbatur
ertio quoque die, tum ob appulsum materiæ inæquali copia ad
ɔr, propter loci distantiam, si exactè eas non observet; tum ob
ɔmmunicationem materiæ novæ à membris secundæ coctionis, si
atas attendat exacerbationes.

XXV. In Tertiana autem intermittente exquisita, oscita-
o, pandiculatio, refrigeratio extremorum, & molesta quædã cor-
ɔris inæqualitas *primum* suboritur: Accessio primo statim die fit
ım vehementissimo rigore, quod secus evenit in aliis intermitten-
bus, sub cujus finem vomitio biliosa quandoque accidit: *Hinc* ca-
ɪr accenditur acer, pungens, & injectam manum acriter feriens,
ıox tamen mitior apparet, calore aucto, siti, vigiliis, doloribus ca-
itis cruciantur, interdum supervenit delirium: Accessio ultra 12.
oras non extenditur, interdum terminatur intra horas 7. vel 4.
ım sudore multo, calido, & vaporoso: *Hinc* perfecta succedit in-
ebricitatio: Pulsus accessionis initio sunt parvi, tardi, ac rari, in-
escente paroxysmo fiunt celeriores, crebriores ac vehementiores,
mnisq; inæqualitatis, præterquam febrilis expertes; cessante jam

paroxyſmo, febrilis illa inæqualitas relinquitur, *quod D. Senne. certiſſimum Tertianæ intermittentis ſignum eſſe putat*: De qua inæqu tate agit Galen. *l.2. de diff. febr. c.3.* Circa ſtatum paroxyſmi, valde urget, ac tempus bibendi præſto eſt, ubi poſt potum va plurimus per cutim erumpit, cui aliquando ſupervenit bilis vo tus, hinc venter ſolvitur, urina bilioſa redditur, pulſuſque eſt gnus & vehemens: Urina Tertianarum eſt ſubflava aut flamm conſiſtentiæ mediocris, &c.

XXVI. *Notha vero Tertiana* his notis deprehenditur. *mo* apparent ſigna reliquorum humorum redundantium, *melan liæ ſc. & pituitæ*, maximeq; hæc febris invadit cacochymicos, & inordinata victus ratione uſi ſunt; *deinde* non ſolum æſtate, ve frequenter vere, autumno, imò & hyeme corripit homines: Ri non eſt ita vehemens, ſed diuturnior, calorque minus pungens, nuſq; vehemens, neque æqualiter corpus afficit: Ardoris ſym mata omnia mitiora; Acceſſio ultra duodecim horas extendi pluribuſve acceſſionibus terminatur non 7. ut exquiſita.

XXVII. Febris vero, quæ alternis diebus bis vel ter cerbatur, duplex vel triplex Tertiana nuncupatur, & cognoſc his ſignis. Duplex Tertiana ſingulis diebus exacerbatur & de Triplex vero uno die bis invadit, altero ſemel tantum. Quod tem Tertiana intermittens cum quotidiana continua jungitur, *febris peculiari nomine gaudet & Semitertiana nuncupatur*, quælibe bris ſuum typum obſervat.

XXVIII. *Hæc de ſignis Diagnoſticis ſufficiant*, ſequuntur gnoſtica, quæ ex duobus fontibus hauriuntur ex morbo ipſo & tura ægrotantis.

XXIX. In morbo ſpectantur Species, Magnitudo, Mo & Mores. Speciem detegunt ſigna παθογνωμονικά: Magnitudi ἐπιγινόμενα; Motum & morem ἐπιφαινόμενα. In corpore ægro ſiderantur. 1. *Qualitas corporis*, 2. *Actiones*, 3. *Excrementa*. Sub litate comprehenduntur color, calor, figura, & motus. Acti ſunt triplices, *Animales*, *Vitales*, & *Naturales*. Excrementa vel verſalia ſunt, *ut ſunt Vrinæ, dejectiones, ſudores, vomitus*: vel parti ria, *ut capitis, thoracis, renum &c.*

XXX. Prognoſtica quæ de ſpeciebus Tertianæ deſun tur ſunt ſequentia.

1. *Continuarum febrium frequentiſſima eſt Tertiana.*

2. Te

2. *Tertiana continua periculo non vacat Hip. 4. Aph. 43. inquiens Febres quæ tertio quoque die vehementius affligentes, non intermittant periculosiores: quoquo autem modo intermiserint, periculum abesse significant.*

3. *Tertiana exquisita admodũ rara est.* 4. *Omnium febrium frequentissima est Tertiana intermittens notha, & securissima, interdum nec ipsa periculo caret,* ut annotavit Lud. Mercatus. l. de febribus c. 6.

5. *Ex intermittentibus febribus, Tertianam brevissimam & mitissimam esse* scribit Gal. l. 1. de curand. rat. ad Glaucon. cap. 8. & Hipp. aph. supra citato.

6. *Tertiana exquisita per se lethalis non est, si recte à Medico tractetur: alias in morbum lethalem degenerat;* cujus rei exemplum præbet Gal. l. 1. ad Glauc. c. 9.

7. *Tertiana aliquando in quartanam degenerat, bile ex assatione, & adustione, in humorem atrabilarium conversa.*

8. *Tertiana quæ à bile prasina, aut æruginosa orta est, periculo, ob malignitatem humoris, & symptomatum vehementiam, minime vacat.*

9. *Semitertiana diuturna est & gravibus stipata symptomatibus:* Estque periculosa semitertiana, non quod per se talis, sed quod gravia accidentia bilis diu durant, unde ventriculus ut plurimum læditur, accidunt soporosi affectus, deliria ac vigiliæ urgent, frequens quoque est leipothymia, & syncope.

10. *Duplex Tertiana frequens est, & periculosa; Triplex tamen periculosior existit.*

11. *Æstate vero nonnulli horum & febres continuæ & ardentes & Tertianæ plurimæ, &c.* 3. aph. 21.

12. *Tertiana æstate celerius multò quam hyeme judicatur, Gal. in comment. 12. aph. sect. 1.*

XXXI. Prognostica de magnitudine Tertianæ sunt hæc.

1. *Quò longius Tertiana à naturali statu recessit, eò gravissima.*

2. *Tertiana continua in sene lethalis.* 1. aph 14.

3. *Non minus periculose decumbunt Tertianarij, qui in aëre frigido valde uruntur.*

4. *Tertiana laborantes si viribus non constant, nec signa coctionis apparent, fieri non potest, ut serventur.* Gal. 11. M. M. c. 9.

XXXII. Prognostica à motu sunt ista.

1. *Tertiana exquisita septenis ad summum circuitibus terminatur,* Hipp. 4. aph. 59. & Gal. in comm. 4 aph. 43. Notha vero quo accessio ultra horas 12. multum exporrigitur, quantoque longior fuerit,

tanto impurior, nunquam septem, raro quatuordecim circuitib judicatur, sæpe vero longius excurrit, & ad 40. diem usque exten tur, nonnunquam durat ad menses 6. & desinit in vitia lienis, etiam à vitiis lienis fovetur, & diuturnitatem inde acquirit.

2. *Tertiana continua ultra 14. dies non durat, interdum intra dies finitur, imo si sit vehemens, 4. die terminatur.*

3. *Quibus accessiones fiunt, quacunque hora febris dimiserit, eadé si postero die repetat, judicatu difficilis esse solet.* 4. aph. 30.

4. *Quibus in febribus certo die rigores repetunt, eodem febres solvu tur.* 4. aph. 63.

5. *Tertiana interdum est longissima*, ut ex historiis patet; sic H nestam Matronam in aula Ericii Ducis Brunsuicensium, trigi continuis annis febre Tertiana fuisse detentam, Balduinus Ron jus memorat Epist. 13.

XXXIII. Prognostica à more sunt sequentia.

1. *Si rigor febre non intermittente, ægrum jam debilem invac mortiferum est.* 4. aph. 46.

2. *In febribus non intermittentibus, si partes externæ algent, inte uruntur, & sitiunt, lethale est.* 4. aph. 48.

3. *Vbi in febre non intermittente difficultas spirandi, & delirium ciderit, lethale*, ibid. aph. 50.

4. *Si febre ardente laboranti, rigor superveniat solutio fit.* ib. aph.

5. *Quibus per febres morbus regius supervenerit ante diem se mum, malum.* aph. 62. ibid.

6. *In febribus circa ventriculum æstus, & cordis morsus, malu* aphor. 65.

7. *In acutis febribus convulsiones, & circa viscera vehementes dolo malum.* ibid. aph. 66.

8. *In febribus per somnum pavores, aut convulsiones, malum.* aph.

9. *In morbis acutis non omnino sunt certæ mortis aut salutis præ ctiones.* 2. aph. 19.

XXXIV. Prognostica à natura ægrotantis.

1. *Tertiana in nullam ætatem magis ac frequentius cadit, quam juvenilem.*

2. *Minus periculose ægrotant ij, quorum vel naturæ, vel ætati, vel c suetudini, vel tempori familiaris morbus est, quam quibus horum nulli affi cognatusque existit.* 2. aph. 34.

3. *Senibus acuti morbi non fiunt, frigidum enim eorum cor* 1. aph. 14.

XXX

XXXV. Prognostica à qualitate corporis ægrotantis.

1. *In febre non intermittente, si labrũ, aut supercilium, aut oculus, aut nasus pervertitur, si non videt, si non audit, imbecillo jam corpore, quicquid horum acciderit, in propinquo mors.* Hipp. 4. aph. 49.

2. *Quibus per febres aures obsurduerint, iis sanguis è narib. profluens, aut perturbata alvus, solvit morbum.* 4. aph. 60.

3. *Ubi in universo corpore mutationes fiunt, ut si corpus refrigeretur & vicissim calefiat, vel color alius ex alio fiat, morbi longitudinem significat.* 4. aph. 40. & 7. aph. 60.

4. *Ungues nigri, & digiti manuum ac pedum frigidi, contracti, vel demissi, mortem proximam esse ostendunt.* 8. aph. 10. & 11.

5. *Labia livida, resoluta, inversa, & frigida si sint, mortiferum est.* ibid. aph. 12.

XXXVI. Prognostica de actionibus.

1. *In quovis morbo valere rationem, recteq; se ad ea quæ sumuntur habere, bonum, contra vero habere se malum.* 2. aph. 33.

2. *In febribus spiritus offendens malo est, convulsionem enim significat.* 4. aph. 68.

3. *Febricitantium non omnino leviter corpus sibi constare, nec minui, aut etiam plus æquo colliquefieri, malum;* Hoc siquidem virium imbecillitatem, illud morbi diuturnitatem significat. 2. aph. 28.

4. *Si à morbo belle comedenti, corpus non proficiat, malum.* 2. aph. 31.

5. *Qui adversa valetudine abunde initio comedũt, nec proficiunt, ii fere tandem omnes in cibi fastidium incidunt: contra qui initio forti inedia usi, cibum postea appetere incipiunt, à valetudine facilius liberantur.* 2. aph. 32.

XXXVII. Prognostica ab excrementis tam universalibus quam particularibus in Tertiana.

1. *Quin etiam Urinæ, alvi fæces, sudores, & judicatu faciles aut difficiles, & breves vel longos morbos fore, cum superveniunt, demonstrant.* 1. aph. 12.

2. *Et qualia quæ per urinas, & alvum subeunt, & quæ per carnes abeunt, & si qua alia corpus à natura recedat, spectare oportet:* Nam *si parum parvus morbus est, si multum magnus, si valde multum, jam tale fuerit perniciosum.* 7. aph. ult.

3. *Excrementa alvi nigra, sanguini atro similia, sponte euntia, sive cum febre, sive citra febrem, pessima, & quanto ipsorum colores pejores fuerint plures, eo deteriora, à medicamento autem talia exigi melius est, idque quanto ipsorum plures fuerint colores.* 4. aph. 21.

 4. *Qui-*

4. *Quibus per morbos acutos, aut diuturnos, aut vulnera, aut al. morbum extenuatis, atra bilis, aut velut sanguis niger subierit, postridie riuntur*, ibid. aph.23.

5. *Quibus non sine febre, urinæ sunt crassæ, grumosæ, & paucæ, his tenues & copiosæ meiantur, pro sunt. Maxime vero tales reddunt quibus statim ab initio, vel non ita multo post, sedimentum apparu* ibid. aph. 69.

6. *Quibus per febres urinæ turbatæ, quales jumentorum, iis dolor pitis vel adest, vel aderit*: ibid. aph.70.

7. *Quibus per febres in urinis sedimenta crassiorem farinam referu longam invaletudinem fore significant* 7. aph.31.

8. *Quibus in urinis biliosa sedimenta, sed supra tenuia apparueri acutum morbum significant*. ibid. aph. 32.

9. *Quibus diversæ sunt urinæ, iis vehemens in corpore fit turba* ibid. aph.33.

10. *Quæ per vesicam permeant, spectare oportet, an talia sint, q lia secunda valetudine subeunt: Nam quæ his minime sunt similia, in sa briora, quæ vero valentibus similiora, minime insalubria*. ib. ap.66.

11. *Excreationes in febribus non intermittentibus lividæ, cruen fœtidæ, biliosæ omnes malæ commode tamen si prodeant, bonæ: Sed ead quoque est eorum, quæ per alvum, & urinas excernuntur ratio, si quid v quod non juvet, per hæc loca excernatur, malum*. 4. aph.47.

12. *Sudores febricitantibus boni, qui manare cœperint die 3. 5. 7. 11. 14. 17. 21. 27. 31. & 34. ij enim sudores morbos judicant: Qui secus eve rint, laborem, & morbi longitudinem, aut ejusdem reditum significant*. aph. 36.

13. *Febricitanti sudor superveniens, febre ægrotum non deficiente, m lum, prorogatur enim morbus, & plus humiditatis inesse significat*. ib. aph.

14. *Sudores frigidi cum acuta febri, mortem, cum mitiore vero, mo bi longitudinem significant*. ib. aph. 37.

15. *Sudor multus, frigidus calidusve semper fluens, frigidus gravi rem, calidus minorem morbum significat*, ib. aph.42.

16. *A sudore horror, non bonum*. 7. aph.4.

Hæc de prognosticis.

XXXVIII. Superest ultimum membrum nostræ Disputa tionis, *nempe Curatio*. Cum vero omnis medendi ratio, ac metho dus per indicationes procedat, quæ ipsa auxilia, verumque aux liorum usum insinuant. Quare ut Curatio febris Tertianæ

metho

methodica & dogmatica; *Primum* ipsa indicantia, ad curationem morbi necessaria proponemus: *Deinde* materias auxiliorum, earumque usum indicabimus.

XXXIX. Sunt autem Indicantia triplicia, & desumuntur vel à morbo ipso, *scil. à febre tertiana*, & appellatur Curatorium, vel à causa & denominatur Præservatorium, vel à viribus ac Vitale dicitur. Duo priora sui ablationem indicant, posterius vero sui conservationem.

XL. Primam ergo indicationem suppeditat morbus, qui cum sit calida & sicca intemperies, sui ablationem per contraria indicat, *nempe per refrigerantia & humectantia*: Quia autem calor ille à vapore putrido, ut causa continente, dependet, ejus remotionem postulat. Isti autem vapores putridi, à materia putrescente ortum habent, qui non tolli possunt, sicut nec inde nata intemperies calida, nisi sublata putredine: Putredo vero tolli non potest, nisi sublata ejus causa.

XLI. Causarum ergo maxima est habenda ratio, eæque ordine sunt investigandæ, ac ab ea, quæ ultima in resolutione fuit inchoandum, *deinde* ad eas deveniendum, à quibus initium factum fuit, *ut Gal.* 11. *M. M. c.* 4. *docet.*

XLII. *Primo ergo* humores isti, putredinem causantes, sunt evacuandi secundum præceprum Hipp. 2. aph. 22. *Qui à plenitudine morbi fiunt, vacuatione curantur &c.* Evacuantur autem vel sensibiliter, per venæ sectiones, purgationes, sacrificationes, hæmorrhoides, menses & sudores: vel insensibiliter, exercitiis moderatis, inedia, & aliis ejusmodi modis: Præmissa tamen præparatione, & concoctione. Nam crassi & crudi humores sunt attenuandi & concoquendi, lenti vero ac viscidi incidendi: obstructiones quoque aperiendæ; Dispositio denique corporis, ad tales humores generandos, est auferenda: *Videlicet jecoris calida constitutio est alteranda, refrigerantibus: ventriculi imbecillitas corrigenda & roboranda.*

XLIII. *Denique* virium quoque habenda est ratio, quæ conservandæ sunt similibus: Nam vires conservare, *ut loquitur Gal.* 9. *M. M. c.* 13. est vitam conservare.

XLIV. *Ultimo etiam* symptomatibus est prospiciendum, *utpote horrori, rigori, vigiliis, doloribus capitis, deliriis & aliis similibus.* Hæc quamvis nihil indicent, nec curationem ad se trahant, sed sublata

febri

febri sponte cessent: Ex accidenti tamen etiam aliquid indic[...] dum causæ naturam induunt, vel vires prosternentis, vel nov[...] morbum generantis, vel præsentem morbum foventis.

XLV. *Atque hæc sunt indicantia quibus occurrendum.* Sequ[...] tur instrumenta, & materiæ auxiliorum, quibus hæc præstare [...] sumus. Quæ ex tribus fontibus hauriuntur, *ex Pharmaceutico n[...] rum, cheirurgico, & Diætetico.*

XLVI. Pharmaciam quod attinet, in illa consideranda [...] nit, *primo* primarum viarum expurgatio; *deinde* humorum præp[...] tio; *tertiò* præparatorum humorum evacuatio; *tum* Topicorum p[...] sidiorum applicatio.

XLVII. Primas vias expurgantia, *puta ventriculum int[...] na, venas meseraicas, cava jecoris, partesque vicinas*, nuncupantur L[...] tiva, suntque triplicia, aut per os assumuntur, aut per anum imm[...] tuntur, aut umbilico, imoque ventri foris applicantur.

XLVIII. Quæ per os assumuntur vel alimenta sunt, [...] medicamenta. Alimenta sunt *Malva, Lactuca, Spinachia, Beta, M[...] curialis, pinguia, jura, brodiola carnium, ptisana, pruna dulcia cocta, [...] ma dulcia elixa & assa, passulæ Corinthiacæ, Vvæ passæ, caro vitulina, ag[...] na, hædina, oleum olivarum recens expressum, ut & ol. amyg. dulc.* Me[...] camenta vel simplicia sunt vel composita: *Simplicia sunt Pulpa P[...] norum, Tamarindorum, caßiæ, Pruna Damascena.* Composita me[...] camenta sunt, ac in officinis prostant, *Decoct. fol. Sennæ, decoct. capi[...] rum ♀is. Mes. decoct. fl. & fructuum, decoct. Aperitivum majus cum Rh[...] barbaro. Syr. Rosar. vel Violar. solut. simpl. syr. de Manna, de cichorio c[...] Rhabarb. Mel. Rosat. & Violat. solutivum. Pil. de Hiera simpl. de Hiera c[...] Agarico; Assajereth: Ruffi Pestilentiales dictæ. Aloëphanginæ; Francofurt[...] ses. Caßia Extracta, Diaprunis lenitivum, Hierapicra &c.*

XLIX. Quæ per anum immittuntur, vel sunt supposit[...] ria, vel vices subeunt suppositoriorum, vel glandes & noduli, v[...] clysteres, vel vapores & halitus, qui ex emollientium & lenitiv[...] rum decoctis calentibus exspirant, anoque excipiuntur.

L. Suppositoriorum materia est varia, ut plurimum aute[...] concinnantur ex melle cocto & concreto, cui admiscentur pulv[...] res, *v. g. Pulv. Hieræ Picræ, Hieræ Diacolocynthidos, Aloës. &c.* ex iisde[...] rebus etiam glandes conficiuntur: Ex globulis maxime comme[...] dantur globuli moschati, vocati Bisemkuglen.

LI. Cl[...]

LI. Clysteres vel enemata parantur ex herbis emollientibus, *Malva scil. Althæa, Mercuriali, Parietaria, Branca Vrsina, fl. chamæmeli, melilot. rad. lil. alb. & aliis emollientibus*, quæ decoquuntur in sufficiente quantitate aquæ, decocta colantur, colato adduntur *Ol. commune, Ol. amygd. dulc. Sal commune, saccharum Thomæum Vng. clysmaticum. Mel Violar. Benedicta laxativa, Hierapicra, Diaphœnicum, Cassia extracta & similia, de quibus consulendi Practici.*

LII. Umbilico imoque ventri foris applicantur Unguenta laxativa, *ut Vng. è Lathyride Fernel. Vng. Agrippæ Regis, Vng. de Artanita majus, Vng. de colocynth. Avicen.* Applicantur & sacculi ex simplicibus emollientibus parati.

LIII. Alvo hoc modo lenita, primisque viis expurgatis, ad cheirurgica præsidia accedendum, & inter ea primum ad venæsectionem, quæ quia magnum est remedium, competit etiam morbo magno: estque administranda in principio morbi. Quoniam febris est passio generis venosi, venæsectio passionem illam tollit, putredinem sc. humorum, præcipue biliosorum, & copiam illorum demit, corpus quoque refrigeratur, perspirabile redditur, & concoctiones juvantur, copia enim humorum dempta, natura reliquos felicius aggreditur, & concoquit.

LIV. Vena ergo secanda, quoniam indicans venæsectionis adest, quod est ingens aliquod vitium sanguinis, sive illud sit in substantia, sive quantitate, qualitate vel motu: consideranda tamen etiam sunt permittentia, *ætas sc. consuetudo, & Vires.*

LV. Instituenda autem est Venæsectio tempore remissionis vel *ἀπυρεξίας*, in dextro latere; in specie autem aperienda est mediana, vel interna Basilica, *jecoraria dicta*; tantum autem sanguinis mittendum, quantum vires ferunt; majorem autem missionem sustinet tum ratione febris, tum ratione causæ.

LVI. Ubi vero menses substiterint in fœminis, ii provocandi sunt, vena aperta in talo, aut si hæmorrhoides non justo tempore fluant, motus excitandus apertione earum.

LVII. Si vero vires non permittunt venæsectionem, cucurbitulæ cum sacrificatione, vel hirudines applicandi sunt; Hi enim sunt vicarii venæsectionis.

LVIII. Hisce peractis ad præparationem, & coctionem humorum biliosorum accedendũ, *secundum præceptum Hipp. 1. aph. 22.*

πέπονα φαρμακεύειν καὶ κινεῖν, μὴ ὠμά, matura coctaque purgare li[...] non cruda, nec per initia, nisi materia turgeat, ut plurimũ vero [...] turget. *Et 2. aph. 9. corpora ubi quis purgare vult, fluida faciat oportet*

LIX. In præparatione ergo duo attendenda: *Primo* hu[mo]res sunt præparandi & concoqendi, qui cum calidi & sicci sint, [re]frigerandi & humectandi, quia tenues, incrassandi: *Secundo* V[iæ] per quas educendi sunt, aperiendæ.

LX. Id quod præstamus sequentibus medicamentis, c[quæ] *vel simplicia sunt, vel composita.* Ex simplicibus sunt *Rad. Gram[inis,] Cichorii, Oxalidis, Asparagi: Herbæ item Cichorij, Endiviæ, Scariol. Son[chi,] Hepatic. Portulac. Lactuc. Plantag. Acetos. Rosæ: Semina quatuor frigida [ma]jora, & minora: Berberes item, Ribesia, Cerasa acidula, & eorum suc[ci,] nec non succus Limon: citriorum, Aurant. & Granat. acidorum. Ex h[is] fieri possunt decocta horum simplicium, item aquæ stillatitiæ, quibus po[ssunt] syrupi admiscendi.* Ex Aquis stillatitiis sunt *Aq. Cichorij, Pilosellæ, [En]div. Fragor. Fragariæ, Taraxaci, Acetos. Graminis, item aq. Violar. Bug[loss.] Lactuc. Semperviv. Portulac. Alsines Anguriæ &c.* Syrupi sunt, *syr. de Endi[via,] d. Cichorio. d. succ. Melonum. Acetositat. citri, Acetosus simpl. & compos. [By]zantin. simpl. & compos. Violar. de succ. Buglossæ, Granat. dulc. Iujubin[us,] Pomis simpl. d. Portulac. d. Rubo Idæo. August. Papav. errat. de Fragis. Oxym[el] simpl. oxysaccharum simpl. & compos. Iulepus Violaceus & Rosaceus:* Quib[us] si addantur aquæ enumeratæ Julepi efficiuntur ad præparand[os] humores, & reserandas vias satis accommodati, quibus parum S[pi]ritus vitrioli vel salis admisceri possunt, ad gratam aciditatem.

LXI. Possunt quoque ad humorum fervorem tempera[n]dum emulsiones confici, ex seminibus frigidis, tum majorib[us] tum minoribus, cum aquis appropriatis. *Huc etiam faciunt conse[rvæ] fl. Cichorij. Acetosæ, Violar, Bugloss. Radices cichorij conditi. Lactuc. Hisp. & vulgar. condita. Portulac. condita. Bugloss. condita, cerasa condita, B[er]beres conditi, Ribesia condita, mora condita. Species & Tabulæ Diatri[on] Santal. Myreps. spec. & tab. diatragacanth. frigidi. Diabuglossatum. T[ro]chisci de camphora, de Nitro. &c.*

LXII. Humoribus præparatis, & concoctis, ad purgant[ia] accedendum, à vehementioribus tamen abstinendum, quæ sc. v[alide] trahunt, siccant, & calefaciunt, quoniam generationi febr[is] magis ansam præbent, ut & à nimium Scammoniatis. Sunt aute[m] talia purgantia *vel simplicia vel composita.*

LXIII. E

LXIII. Ex ſimplicibus maxime commendantur *Manna. Caſsia, Rhabarbarum, Aloë, Tamarindi, Myrobalani citrinæ: Succus Roſarum pallidar. & Violar.* Ex compoſitis ſunt *Syr. Roſat. & Violar. ſolut. ſimplex & compoſ. ſyr. de Rhabarb. ſolut. ſyr. de Cichorio cum Rhabarb. ſyr. è fl. Perſicor. Mel. Violar. & Roſar. ſolutivum. Elect. de Pſyllio Montagn. Elect. de Sebeſten Montagn. El. Roſat. Meſ. Elect. de ſucc. Roſar. Nicol. Diacatholicum Nicol. præpoſiti. Tab. è ſucco Roſar. tab. diacitri ſolut. tab. Diacarthami; Extract. Rhabarb. ſimpl. & compoſ. Extract. diacitri ſolut. Panchymagogon Crollij. Extract. Catholici Theophraſti. Pil. de Rhabarb. Pil. Stomachicæ Pil. aureæ Nicol. &c.*

LXIV. Ubi tamen notandum, ſi bili etiam alii humores, vel pituitoſi, vel melancholici admiſceantur, medicamenta quæ tales humores reſpiciunt ſimul adjungenda eſſe.

LXV. Verum quia humores bilioſi ſæpe ſurſum vergunt, & maxime tempore invaſionis paroxyſmi Tertianæ intermittentis, in ventriculum ruunt, & vomitum cauſant, non inutiliter medicamenta vomitum cientia in principio paroxyſmorum uſurpantur, quia vitioſi hi humores ſponte ad ſui excretionem tendunt; imo experientia teſtatur, vomitoriorum uſu in paroxyſmo febrili febrem ſublatam eſſe, commode ergo iis uti licet *V. G. Aqua Benedicta Rulandi. Extract. Ellebori cujus gutt. 6. vel 8. in hauſtu aquæ tepidæ, vini, aut decocti ſem. Raphani cum ſyr. acetoſæ ſimplici exhibentur. Vitriolum album vomitivum Crollij cum ſacch. candi in aq. fœniculi diſſolutum & calide bibitum. Item Aqua tepida hordei, cum ſyr. acetoſ. ſimpl. vel decocto ſem. raphan. vel geniſtæ, Anethi, & oxymellite ſimpl. vel ſcillitico, addito pulv. rad. Aſari, vel Diaſaro Fernel. Decoctum item aq. Hordei cum ol. communi, vel amygdalar. dulc. &c.*

LXVI. Hiſce & ſimilibus medicamentis corpore probè expurgato, ad reliquias è corpore exturbandas accedendum. Quod fit nodulis iſtis purgantibus, qui hodierno die in frequenti uſu ſunt, qui conficiuntur ex radicibus, herbis, floribus, ſeminibus aperientibus, incidentibus, & purgantibus ſimplicibus, ſupra enumeratis, infuſis in decocto Prunorum dulcium, horiſq; matutinis præſumpto aliquo juſculo propinantur: Lente enim ac egregie reliquias cacochymiæ exhauriunt, naturam minime debilitant, potenter penetrant, & inſigniter aperiunt.

LXVII. Quoniam vero natura recte agens, reliquias, par-

tim per sudores & urinas, partim per ἄδηλον διαπνοὴν *h.e. per insensibilem transpirationem* expellit, eæ excutiendæ sunt, & bene purga[to] corpore sudorifera & diuretica præscribenda.

LXVIII. Ac Sudorem quod attinet, Medicus natura[m] imitari debet, quæ tam in continuis, quam intermittentibus, in [fi]ne paroxysmorum sudores movere solet, & vix ulla febris recte [si]ne sudore curatur, & cessat: Medicus ergo idem faciat, ac reliqui[as] humoris vitiosi sudoriferis discutiat, vel ante vel in fine paroxy[s]mi exhibitis. Observandum tamen quia hic morbus est calidu[s] causam calidam agnoscit, caute in hydroticorum usu esse proc[e]dendum, ne dum tentamus causam febrilem expellere, eam mag[is] augeamus, morbusque incrementum sumat, sed temperanda e[st] talia medicamenta admixtione illorum medicamentorum, qu[æ] morbum, & causam respiciunt. *Vsitatiora autem sunt Carduus Bene-dictus, Scabiosa, Fumaria, Tormentilla, Zedoaria,* C. C. *Sambucus, Lapis Be-zoar, Theriaca, Mithridatium, Spiritus vini tartarisatus & similia:* Su[nt] autem hæc medicamenta repetenda, unica enim sudatio totam m[a]teriam vix tollit, sintque justa dosi exhibita, & materiam non [sa]tem agitent, sed etiam è corpore expellant. *Maxime autem comme[n]datur Sal. card. Benedict. & Absinthij in aqua aliqua dictorum simpliciu[m] vel jusculo exhibitum in prima statim invasione.*

LXIX. Non minorem quoque usum præstant Urina[...] cientia, ex illis commendantur, *sem. 4. frigidorum majorum & min[o]rum, item nucl. persicorum emulsio cum sero lactis caprini, vel aq. hord[ei] fragorum, Cichorij &c. parata.* conferunt & syrupi *de fragis, Limo[n.] Acetos. è duabus radicibus, cum aquis convenientibus, ut aq. fragorum alk[e]kengi, parietar. Capill. ♀is, Asparagi, gramin. &c. ex quibus conjunctis Jule[pi] conficiuntur:* Semper tamen temperatiora sunt eligenda, quæ humo[res] simul attenuant, viasque obstructionibus liberant.

LXX. Corpore hisce & similibus medicamentis purgat[o] Corroborantia usurpanda sunt quæ vires respiciunt, atque confo[r]tant: cum enim morbus hic ex acutorum morborum numero si[t] viresque jacturam patiantur, illæ conservandæ sunt. Nam vire[s] conservare, est vitam conservare, & morborum medicatrice[s] sunt naturæ, Medici vero naturæ ministri i.e. virium conserva[to]tores, ac instauratores. *Sunt autem restaurantia, & confortan-tia Elect. resumptivum, Tab. & spec. Aromatici rosat. Elect. de gemm[is]*

frig[...]

rigidum, spec. & tab. Diamargarit. frigid. Diarhodon Abbatis, Diatrion Santalorum &c.

LXXI. Simul quoque est habenda ratio viscerum, maxime vero hepatis, quod ut plurimum hic afficitur. Commendantur autem præ cœteris sequentia: *Trochisci de Absinthio, de Rosis, de Eupatorio; Conserva citri, Rosar. Violar. Vitriolat. &c.*

LXXII. Ad calorem temperandum, etiam Topica externa conveniunt, quæ vel universalia sunt, quæ totum corpus ambiunt; vel Particularia, quæ certis duntaxat corporis partibus applicantur: *v. gr. Hepati, cordi, carpis manuum, plantis pedum, fronti.* Ex Universalibus est balneum aquæ dulcis, quod Gal. *l.* 1. *ad Glauc.* postquam signa concoctionis apparuerunt, duabus de causis commendat; *Primum* quia actualiter humectat, potentialiter refrigerat: *Deinde* quia aliquid bilis educit, poros enim aperit, quibus apertis, fuligines, & calor febrilis melius exspirant. Verum, quoniam corpora hodie balneorum usu non ita assueta sunt, desiitque ratio illa balneorum antiquis usitatorum, caute & cum præmeditatione concedenda sunt, & potius fomenta locorum particularium usurpanda.

LXXIII. Particularia verò topica sunt frontalia, Epithemata cordialia & Hepatica, & illa quæ carpis manuum, & plantis pedum applicantur. Frontalia fiunt *ex Aq. Rosar. papav. errat. ligustri, plantag. solan. lactuc. nymph. fl. sambuci, semperviv. verben. aceto rosaceo vel sambucino.* Cordialia epithemata parantur *ex Aq. Rosar. Violar. bugloss. acetos. aceto rosaceo, de Rubo Idæo, camph. spec. Diamargarit. frigid. diatrion santal.* Hepatica epithemata *Ex aq. cichor. Endiv. fragor. portulac. taraxaci, nymph. acetosell. aceto rosar. spec. diatrion. santal. diarhodon. troch. de Camphora.* concinnantur. Plantis pedum & carpis manuum eadem medicamenta conveniunt; præterea prosunt *oxyrhodinum, Vng. Populneum, Rosat. & Alabastrin. ol. rosar. Nenuphar. Ligustrin. Papaverin. &c.* Spina dorsi quoque inungi solet, si magnus ardor adsit. *oleo rosaceo, Viol. ung. infrigid. Gal. mucilag. sem. psyllij. &c.*

LXXIV. *Vltimo* ea quoque medicamenta, quæ peculiari qualitate dicuntur febribus resistere proponere placet.

1. *Vng. Populeum cum telis aranearum, ante accessionem, carpis manuum*

 nuum

nuum, *& temporibus applicatum.* 2. *Sennertus commendat Tar*
con in Tertiana, si detur cum saccharo & lacte amygd. dulc. 3.
commendat Chamæmelum l. 3. de simpl. medicam. facultat. cap. 110.
adstipulatur Iohan. Anglicus c. propr. exhibetque succum chamæmel
latum, clarificatum, ad pondus ℔ß. *vel* ℔j. *edulcoratum cum sacch*
vel glycyrrhiza, per tres dies continuos, mane, ad pondus quarta
unius, vel dimidij. Infundit autem in lacte amygd. dulc. vel ptisanæ ho
succumque inde exprimit. 4. *Anserina cum sale & aceto tusa, & pul*
carporum ante paroxysmum imposita. 5. *Folia Bursæ pastoris, aut p*
tagin. vel sambuci, vel rutæ, vel urticæ, vel Calendul. aceto subacta, &
cto modo applicata. 6. *Decoctum Radicum succisæ.* 7. *Spiritus vi*
li aut salis ad guttas aliquot in jusculo aliquo carnis, vel alio conveni
liquore exhibitus. 8. *Tartarum vitriolatum eodem modo sumptum*
9. Cataplasma ad pulsus utriusque carpi per duas horas ante pa
xysmum impositum. *Rec. urtic. min. Mi. telæ. aranear.* ʒs. *salis comm*
cochl. 1. & affundatur aceti cochl. 1. Misce. Plura videantur apud I
ēticos, qui consulendi.

LXXV. Supersunt *tandem* symptomata, quæ ita quand
urgent, ut iis suppetias ferre cogamur: *ut sunt Vigiliæ, dolores capit*
tis, asperitas, nigredo, ac lentor linguæ, oris item ac linguæ siccitas. Ver
sublato morbo, causaque morbifica, à quibus dependent, &
tolluntur: Quia vero interdum adeo urgent, ut iis occurr
dum sit, ne vel vires prosternantur, novusve morbus progig
tur, vel præsens morbus augeatur, iis aliquo modo etiam pro
ciendum.

LXXVI. Vigiliæ ergo excitantur ab omnibus causis, q
somnum & quietem interpellant: ut plurimum autem hæ infer
tur à calidis, acribusque vaporibus, cerebrum ferientibus, sicca
tibus, & calefacientibus, spiritusque supra modum discutientib
Tolluntur soporiferis, tam internis, quam externis. Ex inter
sunt *aq. Lactuc. papav. alb. & rubr. Violar. Nymph. solan. &c.* his adn
scentur *syr. papaverin. Nymph. Violar. Diacodion, & alia: opiata ite*
ut Requies Nicol. Philonium Roman. Nicol. Micleta, Laudan. opiatum,
rea Alexandrin. recens, &c. Caute tamen & prudenter usurpanda su
Extrinsecus temporibus, fronti & naribus illinuntur. *Ol. Nym*
Papav. Solan. Hyoscyami, Mandragoræ, Vng. Populeum, ung. soporiferu
Huc etiam referuntur Capitis & pedum lotiones, ex decoc

capit

capitum papav. fol. Nymph. Vitis vinifera, Lactuc. Violar. salic. malvæ, hyoscyami facta.

LXXVII. Dolori capitis ocurritur si materia morbifica evacuatur. Sed interdum ita excruciat corpus, ut necesse sit illi sese opponere. Mitigatur autem *oxyrhodin. Vng. Rosat. ung. Populeo; & Alabastrin. Ol. Rosar. Nymph. Ligustrin. papaverin. ranar. Violar. Aq. Rosar. papav. errat. alsines, fl. ligustri, plantag. Solan. Lactuc. Semperviv. Nymph. fl. sambuci, Verbenæ, aceto rosaceo vel fl. sambuci permisto.* Intrinsecus adhibentur quæ evaporationes arcent, bilisque acrimoniam, ac fervorem temperant; *Talia sunt conserv. fl. Nymph. Rosar. & Violar. Vitriolata, vel sine vitriolo, syr. Limon. de Ribibus, de Berberibus, de agrestæ, acetosellæ, cerasor. acidor. de Rubo Idæo. Succus Berberum, Ribium, Granator acid. Ribesia condita, Berberes conditi &c.*

LXXVIII. Sitis etiam quandoque adeo urget, ut curationem ad se trahere videatur, ortum autem habet ab intemperie ventriculi calida & sicca, itemque ab humoribus biliosis in ventriculo contentis: Illa satiatur potu; hæc inexplebilis est: utrumque vero præstamus syrupis, Julepis, Conservis, Electuariis, Tabulatis ac Trochiscis supra descriptis: Emendatur quoque collutionibus oris, masticatione placentarum rapi, citri, glycyrrhizæ, retentione crystalli in ore.

LXXIX. Oris Siccitas ut & linguæ iisdem fere medicamentis tollitur, quibus admiscetur *mucilago sem. psyllij, malvæ, cydon. hordei cum aquis refrigerantibus & humectantibus elicita*; non inutile quoque est *Diamoron cum decocto Prunorum, passul. Jujubin. viol. usurpatum.*

LXXX. Asperitas, nigredo & ariditas linguæ aliquando ita urget, ut præ siccitate & ariditate dehiscat ac findatur lingua, unde loquela, gustus, & deglutitio læditur; hinc illi obviam eundum per divertentia, derivantia, lenientia & refrigerantia medicamenta. Ex Topicis commendantur *Aq. Solan. Portulac. papav. errat. Plantag. Nymph. Prunell. fl. Ligustri, syrupus semperviv. simpl. & compos. Augustan. Iujubin. Granat. dulc. glycyrrhizæ, Diamoron, Dianucum, Butyrum recens aqua lotum, mucilago ex contusis gammaris cum aq. semperviv. aut prunellæ per linteum expressa, sæpiusque linguæ admota: Item Tab. de nitro cum dictis aquis dissolutæ,*

LXXXI. Lentor vero linguæ tollitur gargarisationibus, & col-

& collutionibus oris ex aquis recensitis & aceto Rosaceo, &
mellite paratis.

LXXXII. *Hæc de Pharmacia & Cheirurgia*: Restat Di
ultimum membrum nostræ disputationis, quæ consistit in legitimo
sex rerum non naturalium.

LXXXIII. Aër ergo *primum* sit frigidus & humidus:
si natura talis non sit, arte comparandus, irrigando pavimenta
frigida, aut eadem conspergendo floribus, herbis, & germin
refrigerantibus & humectantibus.

LXXXIV. In exhibendo cibo observanda est forma, q
titas, qualitas, & tempus.

Quoad formam, victus ratio *seu Diæta* triplex est tenuis, me
cris, & crassa, quæ varianda est ex virium cum causa morbifica
latione, neque plus exhibendum, quam vires ferre queant, vi
dumque an natura in morbo propellando, causaque morbific
tirpanda occupata sit, tunc à suo munere non est avocanda: C
propter Regulæ illæ Hippocrateæ *sect. prima Aphorismorum tr*
diligenter sunt notandæ. *Victus qui ad extremam pervenerit ten*
tem, molestus; *Si quidem quæ ad summam plenitudinem perducta sun*
pletiones, molestæ. 1. *aph.* 4. *In victu tenui peccant ægroti, quo fit ut m*
lædantur: *Siquidem quodvis peccatum gravius hic, quam in paulo plen*
victu solet esse. Ibid. aph. 5. *Cum morbus peracutus est, extremos p*
mus labores habet, summeque tenuissimo victu est utendum. Ibid. apho
Cum morbi vis est maxima, tum vel tenuissimo victu est utendum. apl
Quibus statim vigor futurus est, tenuiter statim nutrire oportet. Ibid. a
10. Quomodo vero ratione virium cibus sit concedendus *id ex*
9. & 13. ejusdem sectionis patet: In priori dicit, *Sed & ex ægroto conje*
ram facere oportet, an is cum præscripto victu perstet ad morbi usque v
rem, an prius deficiat, imparque cum tali victu succumbat, quam ce
morbus & obtundatur. In posteriore vero inquit, *Iejunium senes*
decrepiti ferunt &c. Insuper consuetudo & vitæ genus hic mult
quoque valet.

LXXXV. Quantitas cibi itidem ex virium cum mor
collatione colligitur; Nunquam enim plus cibi ingerendum, qu
à natura concoqui possit.

LXXXVI. *Qualitatem cibi quod attinet*, consideratur cib
vel quatenus alimentarius, vel quatenus Medicinalis est. Cib
alime

alimentalis tantum nutritionis gratia, & ad vires conservandas exhibetur, sitque talis cibus, qui concoctu sit facilis, boni succi, facilis distributionis, & minime excrementitius: *Quale est jus carnium gallinarum, bubulorum, Vituli &c. panatellæ ex jure pulli, jura restaurantia; Ova tremula, Panis triticeus bene fermentatus, & pistus, carnes pullorum, gallinarum, hædorum, vitulorum, perdicum, phasiani, pisces saxatiles.*

LXXXVII. *Cibus* vero ut Medicinalis consideratus, sit refrigerans & *humectans*, *secundum* Hippocr. 1. *aph.* 16. *Victus humidus tum febricitantibus omnibus tum pueris utilis est.* Ex vegetabilibus commendat Gal. *l.*1. *de curand. rat. ad Glauc. c.*9. *Atriplicem, blitum, malvam, lactucam*; Quibus addi queunt *portulaca, buglossa, acetosa, endivia, cichorium ejusque radices, poma cocta, cerasa & pruna acida, passulæ majores & minores, cremor hordei, ptisana dictus*: Ex piscibus laudat Gal. saxatiles; *quales sunt truttæ & thimalli, lucij, salmunculi, percæ, funduli*; Præterea eorum animalium carnes eligit, quæ molles carnes habent, *ut sunt gallinæ, pulli gallinacei, capi, vituli, hædi, verveces &c.* Alimenta contra calida, sicca, acria, salita, ac aromatizata rejicienda sunt.

LXXXVIII. Tempus exhibendi cibos est commodissimum remissionis vel intermissionis & ἀπυρεξίας, *secundum placitum Hippocr.* In ipsis accessionibus abstinere oportet, cibum enim dare noxium est, & cum per circuitus irritantur morbi in ipsis accessionibus abstinendum. 1. *aph.* 11. & 19. Galen. tamen *l.*10. *M. M. c.*3. & 4. *monet*, aliquando in ipsa accessione, vel paulo ante illam, aliquid cibi exhibendum esse, idque corporibus calidis, siccis, biliosis, raræ staturæ, ne vires nimium dissolvantur, tales enim naturæ inediam ferre non possunt.

LXXXIX. Non minor, imo fere major per febres potus, quam cibi cura habenda est. Nam cibos plerumque febricitantes aversantur, ac nō nisi inviti sumunt, potum autem avide expetunt. Cibus enim quandoque fomes est febris, potu vero calor attemperatur ac mitescit, siccitasque prohibetur: est tamen modus servandus in exhibendo potu. In continua ergo febri, primis diebus parcius propinandus potus, posterioribus autem temporibus, ubi æstus, & sitis urgent, viresque languent, plus concedendum: In intermittente vero tempore paroxysmi, à potu, quantum fieri potest,

abstinendum. Sit autem Potus *Decoctum hordei cum passulis, cerevis hordacea* : Loco potus possunt quoque esse Julepi isti refrigerantes, *ex julepo Rosar. vel Violar. & aliquot guttulis spiritus Vitrioli, cum suco granat acid. citri, & sacchario parati, & similes potus*: A vino vero plene abstinendum in continua & exquisita; in notha autem concedi potest vinum aqua dilutum, & quidem extra paroxysmum tempore ἀπυρεξίας. Interdum & aqua simplex frigida, si consuetudo, vitæ genus, & vires consentiant, concedi potest.

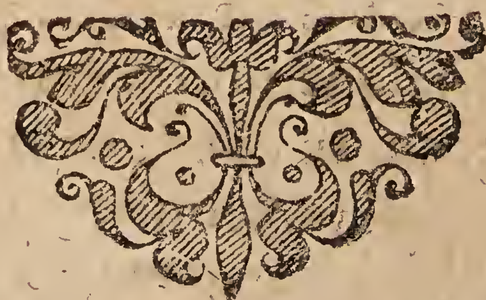
LXXXX. Quies in Tertiana febri commodissima est. Nam motu humores quiescentes, ac quasi sopiti, agitantur, & incenduntur, ac febri Tertianæ ansam præbent; ejusque loco potius leves & ambulationes, & frictiones conducunt.

LXXXXI. Somnus quoque & vigiliæ, si sint moderatæ ad virium refocillationem, morbique curationem faciunt: Nam somnus, & moderatæ vigiliæ, spiritus, ac sensus excitant, ac vegetiores reddunt, calorem in omnes corporis partes distribuunt, alimenti distributionem adjuvant, excrementorumque propulsionem promovent. Hoc tamen observandum quod in principiis accessionum, quibus humorum motus fit à circumferentia ad centrum, dormire sit prohibitum.

LXXXXII. Alvus laxa, ad valetudinem recuperandam non parum ponderis atque momenti habet: Contra adstricta morbum adauget: Aperta ergo servanda est *prunis, passulis, butyro, Lactuca, spinachia & similibus assumptis*.

LXXXXIII. Affectus animi, *ira potissimum, & excandescentia, curæ, meditationes, tristitia, solicitudines &c.* vitentur. Juvat vero tranquillo & pacato animo esse.

DEO SIT LAUS, HONOR ET GLORIA.

Ad DANIELEM ESPICHIUM Fratrem Germanum, Medicinæ Candidatum.

HUcusque, fateor, tempus haud apparuit
Aptum, Tibi quo gratulandum carmine,
Aptissimum nunc exhibes: Nam publicam
Tenere cathedram, Præsidis peritiâ
Non antè munitam, atque disputantium
Sic ordines inire, res quò major est,
Quò gravius est negotium, jucundius
Idem simul, post tot labores horridos:
Eò exigit voces, precesque votaque
Ardentiora; sic proinde pectore
Toto adprecor Fratri meo, quod Fratris est
Precarier: Terræ supremus Arbiter,
Reique Medicæ Rector unicus, DEUS,
Medicam Tibi felicitatem cœlitûs
Dimittat, ut sit grata, quam FEBRICITANS
Aliove morbo afflictus æger postulat,
Quamque applicas, medicaminum solertia,
Praxinque cernas maximam atque divitem,
Non artis illa munus est, sed gratiæ.

Fraterni amoris contestandi causâ scr.

Jacobus Valentinus Espich.
Jur. Candid.

Ad

Ad Fratrem Chariſſimum pro gradu Doctorali diſputantem.

Feritate ſuum non falsò nomen hab
Febrim de medicis rebus docuere per
Nunc etenim noſtros horrendo co
pit artus
Frigore, depellens quicquid natura caloris
Diſtribuit nobis, collidendo oßibus oſſa.
Jam rurſum tremulis expulſo frigore membr
Alternis vicibus ſubito fervore fatigat
Et caput ac artus, rapido vehementior igni.
Felix, cui tanti tribuit cognoſcere cauſas
Naturamq; mali, rerum productor & auctor
Qui ſanos agroſq; jubet ſua fata ſubire.
Ille tuis, Germane, precor, conatibus adſit,
Eventiſq; potens fauſtis tua cœpta ſecundet.

Animo gratulabundo
Scriptum à fratre

M. Jacobo Philippo Eſpi
SS. Theol. Stud.